

На старовремско време, нямаше книги като сега
Пена, р. 1914 г., Благоевградско

Баща ми е умрял, аз съм била малка. Не го помня. Ние оставаме с брат ми и майка ми самички. Аз бях малка, баща ми не го помня. Хубаво, ама майка ми, бог да я прости, тя вдовица - гледала тютюн. Мъкнала ме е по нивите. След това германците бяха тука. Хубаво ама един германец ходил там. Идва един германец и иска да влезе вътре. Майка ми не го пуска. Германеца изкръти вратата. Аз се скрих под масата. Майка ми се качи на тавана, отгоре се качи, и брат ми отваря вратата и бяга да вика комшията, защото германеца се е качил отгоре. Идва човека с фенера, светва там, германеца се показва от там и бяга. Ние имаме вуйчо в Брезница - на майка ми брат. Аз съм родена в Драготидан, Бобошевско, наше Софийско. Дойде вуйчо ми през това време. Закара ни, тука ни докара. Убеди ни и ни откара в Брезница - Гара Пиринска - наша Брезница. И след това там живехме.

И след това изгледа ни майка ми. Така горе-долу изгледа ни. Пораснахме. Брат ми замина войник. Майка ми се разболя, аз трябваше да я гледам. Умря, а аз за таксират, кърава ще се ожена. Ожених се. Първият мъж ми беше от Симитли. Любов имахме с него. Докога, няма ни месец, ни с момите мома, ни с жените жена. Избяга той.

После ожених се тук, за Джемал. Вече с него криво-ляво пет деца, с Шана - пет си имам. Шана ми е взето дете, Стойчо, Анчето, Личката, Демката. От там се дигнахме и отидохме в Ощава да живеем. Ама той пиеше, много си пиеше той. Ама не се изпива ракията на света. Кара-вара, разболя се и го откараха в Сандански в диспансера - излекуваха го. Пуснаха го. Той няма да отиде направо дома, а направо на казана, на ракийката. Колко ще кара тоя човек, няма ни месец. Повтори го пак. Гледам го у нас един месец. Искан да го приемат - те не искат. "Нека да си е дома - казваха, - той ще оздравее", лъжат ме - няма места, това-онова. Не искат да кажат, че е болен и си е тръгнал да умира. Аз се дигна с магарето, откарам го долу на Кресна, на гарата. Хубаво ама таман стигнах там отгоре на рида, влака мина. Викам, що ще правя, па Стойчо по мене

реве, малък е , 7 - 8 години. Отиде и той с мене. Що ще правя, се малки бяха. Викам, сега няма що да го правя, ще го докарам тука, на Черниче, та с Демчо - “бог да го прости”, на Сандански да го откараме. И така направих, качих го аз на влака и го откарах на Сандански. Отиде Демчо - бог да го прости - помогна ми, защото аз сама не мога.

Дойдох си дома, в Ощава. Вечерта, ама една дрямка ме е нападнала, пък детето - Демката - беше малък, на седем месеца. Джемал в Сандански го прегледаха и си го пуснаха с мене. Вика Джемал - “Сложи го до тебе, а аз ще варда децата - ти легни да спиш, ама вземи яж, защото не си яла.” Лягам да спя аз, таман съм заспала, детето заплаква; той взема детето, слага го на земята и пада. Викам: “Джемал бе, Джемал”, взех да плача - върнах го от умирачката. Брат му работеше на гарата. Пратих хабер да му кажат да дойде и той в девет часа дойде, веднага дойде. Ядене носеше, нещо това-онова и вика: “Вземи, яж”. А аз му викам, ама ще ядеш и ти. Брее, яде ли ми се. Аз гледам Джемал, не го бива, пред умирачка е. Викам на Зиадина, ще го откараме на Сандански. Хванахме влака през нощта в три часа, откарахме го в Сандански. Зиедин ме откара у тях после. Те месо бяха готвили. Ядохме, а Джемката вика на брат му: “Зиедин, главата - вика - ще ми я изпечеш, ще ми я донесете в болницата. Като отиде снаха ти, ще я пратиш по нея главата.”

Станах аз сутринта, а през вечерта сънувам сън. От тази къща, където беше колибката, пада един зид и пада. Пада това всичко и остава празно място и памук съм прела на сън. Станах сутринта и казвам на сватята. Викам: “Свате, нещо сънувах един лош сън - викам - не знам, Джемал може де е свършил.”

“Не бой се, свате, няма нищо - вика - не бой се”. Взех да плача аз.. Зиедин взема, зави главата за брат си и аз ще ида в болницата. Отидох на болницата, бре викам: “Джемал бе, Джемал бе” - няма го Джемал. По едно време пак го викнах и той се показа на терасата. Викам: “Какво бе Джемал, какво стана с тебе?” А той ми вика: “Биха ми една инжекция, нещо като че ли ми спадна дроба”. И аз го гледам, корема му така отекул..., викам: “Е, край, свърши тоя човек”. Вика: “Ти ще си ходиш ли сега?” Викам: “Ще си

ходя, ще мина през Цръниче и ще ида у нас, ще замеся хляб на децата и веднага ще дойда”.

Едно време, като работехме, даваха ни рента. Значи ако са два вола - две мерки жито ти дават. Вълна даваха, сапун, олио, масло, всичко даваха. Вика: “Ти, като си идеш на село, ще целунеш Личката три пъти от мене”. Викам: “Ти няма да се косиш, аз сутринта пак ще идвам”. “Иди - вика - от Колето вземи мед и вино и да дойдеш!” Викам: “Ще взема и вино, и мед - зайци имаха, около тридест парчета зайци имаха, кокошки имаха - аз ще взема един заяк и ще дойда. Утре съм тук”.

Дойдох тука - спях там тази нощ и сутринта заминах си с детето за Ощавя. Отидох си горе, пратих децата за дръва. Взела съм лейката и стомната и отивам за вода. Стига ме един, бригадир Мите. Вика: “Къде ти е Джемал?” Викам: “Джемо е там долу, в Сандански в болницата”. Аз омесих хляб, изпратих децата и сутринта ще тръгвам към него. Правех сметка, че той може да има борчове, та аз ще взема аванс от тютюна, където работех. Защото той като пиеше и не си правеше сметка. Поне не ме тормозеше като пие, защото какви има. Веднъж ме би.. Таман тръгнах за вода, ето го и Мехмед. Той вика: “Пено, ще ти кажа нещо”. Викам: “Каж ми Метка”. Ами вика: “Да ти кажа, че Джемо е починал”. Това като ми каза, аз съм паднала на пътя, ако не е била една жена, Стоянка, съм щяла да се търколя в пропастта до пътя. Долу, ако съм паднала, нищо няма да е останало от мене, та по-хубаво да съм паднала и там да съм умряла.

Станах, отидох си дома. Нали чедо, сама жена с толкова деца! Как съм го преживяла, не знам/плаче/. Децата легнаха. Демката беше на осем месеца. Децата все там съм ги раждала, ама аз много не седях, като родилка, защото гледах много тютюн - по 5-6 декари тютюн съм гледала. Ходех на работа по лозе, по ливади в Гара Пирин. Да идеш в текезесето лозе да копая пеша и оттам пак пеша си идвам, да изкарам парички. И ето, посред нощ се чука на вратата. А аз чисто сама с тия пет деца. Викам,

кой ли иде са посред нощ. Имах един братовчед, той иде и вика :”Ти, братовчед, защо си забрадила тази забрадка?” Аз бях сложила черна забрадка. Той взе забрадката и я хвърли. “Ами нали Джемю е умрял”. Вика: “Къде бе, зетя не е умрял, аз ходих на Сандански - вика - заръча нещо си казала ще отнесеш”. Откъде му дойде този акъл? “Утре - вика - аз ще ида с тебе”. Нейсе, вече ще идем.

Сутринта станахме и той вика: “Сега, братовчед, зетя, че е починал починал е, ами дай ще гледаме сега работата. Аз ще ида до Общината, да ти отпуснат нещо за погребението”. И всичко отпуснаха от там: брашно, дрехи, костюми, всичко, всичко. Братовчеда вика: “Сега аз ще ида на рида да докарам дръва”. Отиде човека там, докара. Трябваше да го докараме от Сандански. Той там почина и току врътят телефона в кметството, дали съм тръгнала за там. Тези съобщават, хубаво ама, имаше председател на текезесето, искат в Ощава да го закопаем. Викат ни. “Ние си имаме къде да си го погребем, не може там. Никой си няма в Ощава, ще си го вземем в Черниче.

И не дават братята му да го закопаем в Ощава. Нейсе, вече тия тръгват и аз тръгнах. Дойдохме тука, него в Крупник откарахме.

Отидохме там, що ще гледаш, сънува ли, продумва ли. И пет деца съм откарала около него така. Едни дребни деца /плаче/. На кой ще съм мила, на кой ще съм драга... На никой. Хайде вече поне го оправихме. Имах тютюн в Ощава, гледах шест декара. Дойде девер ми, бог да го прости, Есмил и естрвата Дана. Дойдоха те, като хванаме, надиплихме тютюна, та го предадохме. Станах, дойдох си в Черниче. Хубаво ама, свекъра пияница. Къщичка си има тука. Той за пиене да продаде къщата за 100 лева. Е, сега аз с тия пет деца къде да ида. Брее, стария се напи, като кютук. Хвана ме с тия 5 деца, изкара ме отвън, под стрехата... “Ти ми сина умори, ти това, ти онова”. Ама тука беше Стоян милиционер. Той слуша, че децата плачат отвън, под стрехата. Дойде и вика: “Какво правите тука?” Викам: “Стария ни изкара вън, каза че ще вземе къщата”. “Такава ли е работата?” “Така е”. Влезе той вътре и вика на стария: “Мето, ти тази жена защото я изкарваш отвън, защо я изкарваш? Ти знаеш ли

на тази жена какво ѝ е с тия 5 деца. Тя ли го е уморила, как не те е срам?” Тебе ще те изкарам отвън, а нея вътре. Как така за 100 лева къщата ще продадеш?

Тази жена къде ще иде?” Нейсе, влезнахме. Работех към градината към мината. Хубаво, ама колко? Работех пет-шест месеца, сезонна е работата. Искаха да ме преместат в сепарацията. Вместо мене да приемат, приеха Лина - на маникьора жената. Отидох там и какво, няма работа. А приеха нея на работа, макар че беше с едно дете, а аз с тия 5 деца, ще ги храня с какво - с камъни. Като ме изкара и свекъра отвън, взех петте деца, та в Благоевград, отидох при Партията. Децата гладни, вечерта са яли боб без хляб. Та така съм страдала.../плаче/. Отидох там: “Добро утро”. “Добро утро, седни, седни булче, седни, какво има? Кажй?” Викам: “Ето, до властите съм стигнала”. “Защото бе?”. “Вдовица съм останала с тия 5 деца дребни. Работех - викам - пет-шест месеца в градината към мината. Отидох да търся работа, не ми дадоха работа. Сложиха една жена, която е с едно дете, мъжа ѝ е маникьор, пък мене ме изгониха. Няма какво да ги храня тия деца. Снощи съм варила боб без хляб да ядат. Да ми дадат работа, аз тия деца да ги изгледам. Утрешния ден, три мъжки са, ще са на дръжавата от полза, и на мене. Аз ще ги изгледам, не съм къорава, не съм саката. Да ти кажа, мъжа ми беше пияница. Имахме една стаичка, свекъра я е продал на един друг за 100 лева. Аз отидох при кмета, той вика 300 лева да му върна. Такава е работата”. Той най-напред взема телефона. Вика: “Кмета да се обади. Тази жена, вдовицата, идвала ли е да ѝ освободите къщата?” “Ами - вика - има да връща 300 лева”. “Какво да върне? Къде има за 100 лева къща да се продава? Документи дал ли е тоя човек? Да вземете да освободите на жената къщата, защото ще ви уволня - вика - да го знаеш това”. От там връти телефона и вика: - Дайте ми директора на мината. Това лице - вика – дойде ли е вчера при вас да търси работа?

- Да, идва.

- Тази жена назначена ли е на работа?

- Назначена е.

- А-а, значи, понеже той е маникьор и жена му е назначена, пък е и с едно дете, а тази жена с пет деца, без мъж, къде да иде! Как правите сметката вие а, ето децата при мене реват за хляб. Яли боб без хляб на това време нашо. Жената - вика - е тука и децата реват. Ти не я ли приемеш на работа, аз ще те уволня дисциплинарно, да знаеш ти, ще те уволня направо! Хубаво, ама той вика: "Почакай малко, булче, аз сега ще идвам". Отиде и иде със 100 лева. Пари нямах хич. Така се и качих на влака. И ми вика човека: "Няма да ходиш ти там да търсиш работа, докато не пратят те човек, да те назначат на работа - вика - знаеш ли какво, ще идеш при социалните и ще кажеш, че аз те пращам там". Дигна се аз при една другарка и на нея разказвам всичко. Това ми е положението. И тя се обади на кмета. Направи го мат и маскара. От там се обади и на директора и го пита. Той вика:

- Работа няма.

- Как няма работа? Как си назначил тази жена с едно дете, а тази с пет, що ще ги прави? Тука - вика - децата реват за хляб. Отиде тази жена и донесе една бохча с дрехи. Всичко имаше вътре: от обувката до шапките, палта, ризки. Всичко купила. Всичко ново от магазин. И тя изкара, даде ми 200 лева. На децата донесе мекици и лимонада почнаха да ядат децата и тя ми вика: "Ти няма да идеш, докато не дойде човек да те викне да идеш на работа".

Аз станах, отивам си. Къщата ми освободена. Измазах стаята, изчистих я. Не ме е страх за пари - имам. Дигна се аз от Черниче. Оставям Шана при децата да ги пази тук, отивам в Ощава. Като ме видя кмета:

- Защо Пено, мари, избяга от тук. Защо мари избяга? Ние сме длъжни на тези деца, тук да ги изгледаме. Джеммо тук е работил толкова години - двадесет в текезесето. Ти от тук избяга.

- Как да седя, бай Ванчо, тука? Кой имам тук, та и аз да седя тука. Долу - викам - седя.

- Пари дават ли ти?

- Дават ми по петнадесет лева от общината.

- Ехее, какво са петнадесет лева, нищо не са - вика - ти не можеш само хляба да вземеш на децата. Ходих там, все някой ме познава, кой брашно ми даде, кой това, кой онова, напълних, два чувала си напълних за ядене от горе. Изкара кмета, даде ми и той 200 лева пари. Хванах на пощата колата и ги докарах тука. А на другия ден от мината пратиха човек да ида да започна работа. Да ме назначи на работа директора. Аз отидох горе, чукнах на вратата... "А, ела, ела Пено, на ти бележка, иди горе в Личен състав да те назначат на работата". Назначиха си ме на работа в сепарацията. Хайде, изгледах ги. Изгледах ги децата горе-долу.

Като се хванах на работа, ходехме с Демчо, той ми е девер и е най-малък. Аз толко ли съм бърлива, да тръгна със девер ми. Аз никога няма да тръгна с него. Ида на работа, върна се от там, той ми хвърли къотек, бие ме. Парите ми крадеше от дома, децата биеше. Кара-вара после тормоз, хайде дойде тоя стария, па се ожених за него. Та с него живях двадесет и една години. Асан се казваше. Той нямаше дечичка. После има с мене. Я Веска и Кайтаз, що го убиха. Двете аз от него ги добих.

Хайде, после потърсих къща да направя, но мястото стария не го е платил. Хайде директора, господ здраве да му дава, Чонков, па ида там. И ми даваше апартамент, ама аз с тези пет деца, не мога апартамент да взема, да ме извиняваш ама, ако може да ми помогнете със сто лева да дам на Спестовна каса, та да взема 500 лева от там.

"А, Пено, добре". А пак и тази Любка - главна счетоводителка и вика: "Любче, ще идеш, ще й дадеш 100 лева - нека да си вземе 500 лева жената". Направих си документи. Коя ще е тази жена да ми има доверие на мене, да вземе на мъжа й паспорта да ми станат поръчители, аз да взема 500 лева. Нейсе, взех 500 лева, дойдох си тука мястото да платя. Платих мястото. Отидох, взех заплатата и отидох да им дам парите. Директорът вика: "Пено, ние ти помагаме. Не искаме парите. Това ти е помощта от нас". Хайде после, а планове да изкараш, а къща да им направиш. Ама сега не са доволни, не са доволни. И войници ги изпратих. И новобранска им правих и

клетва им правих, всичко им направих - не са доволни. Ако са някои чувствителни синове, ще рекат, чакай бе, майка ни ни е изгледала от парче месо. Сираци. И тоя, стария, дошъл тука, та направи на майка ни къща. Място ни купи.

Ама я сега - не. Знаеш ли Нуша /снахата/ колко пъти ме бие. Той не може ли като мъж да й каже: “Защо тормозиш майка ми?” Да й стегне юздата. Вярно, аз не искам да им правя спънка, те са мъж и жена. Ама жената се слуша до някъде, трябва да й стегне юздата. Той що, мрънка нещо, върху къотеците, върху мене. Аз сега, като взема заема за къщата, аз да плащам на мината всеки месец да ми удържат по 500 лева. Защо, аз виновна ли съм. Откъде им плащаш, от там скача на мене на къотек. Щерка й се ожени по-рано. Ожени се в Сливница. Той послушал жената. Прозорци ми чупи, врата ми счупи. Та всичко. Аз съм била оженила щерка му. Мога ли аз насила да я дам: “Иди, мари, вземи тоя!” Вярно, аз бях на гарата. Там бяхме със зълва ми Мария и една друга циганка си правихме мохабет. Тази що е на него леля. Живее на горния край. Тя дойде по едно време, ама аз си знам, че си седеше към гарата и не съм се усъмнила, че ще бяга тя да се жени. А пък беше в неделя, трябваше да приготвя на Веска децата за училище. Малката я изкъпах, голямата не можах да я изкъпя. Отивам на гарата и я виждам там. Влакът мина нагоре, надолу има закъснение. Аз мисля, какво ще търся и си тръгнах към нас. Гледам, влакът мина надолу. Момата ни дойде и аз нищо. Хванах със седем часа, отидох надолу. Откарах децата.

Сутринта си идвам тук. На Цеца - наша, на Митко, що е жената, има една мома на пет години. Среща ме и казва:

- Бабо, ще ти кажа нещо.

- Що, мари, щерко?

- Тоя Личката, да го огън изгори, всичко ти счупи бабо. И прозорци, и врати, всичко ти счупи, мари бабо. И вика за тебе, уруспия - тя даде Весето.

На шестнайсет години се ожени. Аз тръгвам и се прибирам. Гледам го на пътя и той:

- Да ти еба мамичката и уроспията. Аз ще те пребия, ти да знаеш. Тази вечер

ще те заколя. Ще те връжа за една кола, ще те мъкна, мъкна, ще те утрепя. В Струма ще те хвърля, да знаеш, че ще те утрепя.

И те се стягат да отидат в Сливница, да видят къде се е оженила щерка му. Взех камъни и по мене хвърля. Нуша ще ме бие, че аз съм оженила щерка й. Той я дръпа. Тръгнаха за Сливница.

Аз се дигна от тука и отивам в милицията. Отидох в милицията, защото ме беше страх. Колко пъти ме бият - страх ме е. Яла съм къотек, страх ме е. Дигна се и ида при Янче:

- Добър ден.

- Добър ден баба Пено, седни, седни.

Уважение ми правят хората. Седнах там:

- Кажи, баба Пено, нещо.

Викам:

- Янче, знаеш ли що, абе на Личката една закопаница вчера избягала в пет часа. Ожени се в Сливница. Аз съм в Кулата. Откарах децата на Весето за училище - викам - в понеделник на училище трябваше да са. И едно с отиването у дома, сина почва да ме псува. Хвали ми се, ще ме утрепе. Жена му взе камъни по мене да мята, да ме убие - викам - всичко ми е изпочупено дома. Стойчо какво да прави. Тя да скочи да ме бие, Стойчо няма да ме остави. Снахата няма да ме остави. Ама страх ме е.

Вика Янче:

- Баба Пено, ходи ти полека, ние ще отидем.

Та аз веднъж от нерви, веднъж изморена, от влака направо на Симитли, оттам пеша. Те ме преварили - отишли. Виждат всичко изпотрошено. На тази стая прозорци счупени, на тази стая врата счупена и всичко изпотрошено. Отишли трима души: "Стойчо, къде е брат ти?"

"Ами, тука е."

Отишли при него. Единият го питал:

"Е, ти как правиш сметката господине, с тази твоята майка? За какво сте й рипали? Ти ще я убиеш. Та си трошил прозорци, врата си счупил, аз виждам.

Кажеш, за какво е това ? Е, дъщеря ти, като е искала мъж, може ли - вика - майка ти да я даде насила. Не може да я даде - вика. След като тя си е имала с него любов и си го е искала, избягала е. Майка ти не е виновна, та ще я убиваш. Та и жена ти, ще рипа да я бие - вика. - Слушай, колко палки искаш да ти ударя? Кажеш, колко палки искаш, да ти ударя.”

А Стойчо вика: “Оставете го, той е болен.”

“Като е болен, да си гледа болестта. Като има инфаркт, да не чупи на майка ти къщата. Ти знаеш ли колко е сега едно стъкло? Двеста и петдесет лева само едната стая. Стойчо, да не думаш много, защото да не обереш ти палките. Трябва да даде петстотин лева за едната стая и за другата петстотин - хиляда лева. Така ли е? А като плаща майка ви и заема, какво ще кажете? Той прави ли сметката - вика - че трябва да е доволен от нея? Те си ядат и си пият със жена му. Тя им плаща на тях заемите и сега тя е ли е виновна. Това не може да стане. Искам до утре да сложиш стъклата на нейните прозорци. Не туриш ли стъклата, ние утре сутринта, пак ще дойдем.”

И да видиш, изкара стъклата от тях, на единия три, а другия найлон съм турила. И това живот ли е сега - не е живот. Е, от тогава, от как се е оженил и болен да е - не го питам. Аз без него не можех. Казвам ти, че Личката, ми беше точно на корема. Той откакто се разболя, аз него не го оставих. Макар че заема му плащах, го питах: “Личка, яде ли ти се? Имаш ли парички? На ти 200 лева, на ти 100 лева, иди вземи си хамбургер, вземи си банички, вземи си нещо да ядеш” /плаче/. Хубаво, ама сега откакто стана така, не го и питам. Аз майка ли съм, кучка ли съм? Той да ми вика ченгия. Че съм ги изгледала от комат месо и сега... Ако е някоя друга жена, ще им направи ли къща - няма да им направи. Ще ги остави на улицата. Дядо му е бил ковач петдесет години, мястото не го е платил, а ние излязохме ербапи - Демчо и аз. Та взехме мястото. Къща да направим. Това е мойто страдание.

Вторият ми мъж, много ги уважаваше. Те бяха малки, много ги гледаше. Той една ябълка да донесе, ще раздели и на петте деца ще даде. Той няма да се кара на децата. Та с него направиме и къщата. Той беше джамбазин. Муле ще

продаде - парите за къщата. Инак беше ковач и джамбалък въртеше. Аз в миналата работех - парите всичко за тука, за къщата беше. Личката вика:

- Аз сам си правих къщата. Аз само се разписвам, ти вземаше парите.

Та един ден срещнах диспечера, където работеше Личката, и викам:

- Сега ще те питам нещо.

- Кажу - вика - баба Пено.

- Абе Личката, като работеше при тебе, аз вземала ли съм му парите?

- Не е вярно, бабо Пено.

- А той вика, че аз съм му вземала парите.

- Колко пари вземаше той. Ако не беше ти и стария, нямаше да направите къщата. Да се благодарят на тебе, че им направи къща, иначе ако не беше ти, те ще са на улицата.

Ама кой ти признава. Ох...

Пръв клас три години ходих. Знаем да се подписвам. Учи ме там тази, беше в личен състав началника: "Така Пено, така Пено."

И аз по тях пишех, правех си чертички.

Играли сме като малки, ама много съм запомнила. Ама ние, едно време, на старовремско наше, нямаше книги като сега. Ние учехме на плоча. Едно време имаше таква, като плочи, където да пишеш. А писането на редовете и с едно тебеширче пишем, после го бършеш и пак си пишеш. Не съм учила. Брат ми - бог да го прости. Той до шести клас учи.

Що за мома? /снее се/ Тогава сме момували, кой си има другарка, с другарките ходи по събори, че ние не сме знаели ни любов, не сме знаели като сега, да се любиш. Тогава ние, та червило да купиш, та белило - не сме знаели. Имаше една трева такава, та като копаехме, изкарваме я, тя като червило. И ние с тази, която ми беше другарка, ще вземем, ще се червиме, ама скришом. Ако ще излезем вечерно време, ще се начервиме. Щом ни види някой, ние го избършем, да нямаме ни червило, ни нищо. По събори ходехме. На Света Петка сме идвали в Брезница. Това ни беше едно време. Не е като сега, стъмни се и на тях им съмне. Тогава нямаше, ще залезе слънцето, ти дома ще си. Не те

пускат никъде. Някъде, ако има събор или нещо такова, се събирахме. На пръстен играехме, на пояс играехме. На тиква: “Нашата тиква родила, родила толкова”. Е, така беше едно време.

А като се ожених - направих работата, панаир голям. Хаир видях. Дали съм прекарала хубаво? Всичко лошо съм прекарала и до умирачка ще си патя, и пак се дръжа.

Детето убиха. Какво съм прекарала аз. Тази вечер съм седнала и се моля. Моля се аз, набожна съм. Сполай на господ Исус Христос, на всичките нека помага, та и на мене нека помогне. Молах се преди да си легна. Та нещо ме хрумна и почнах да рева. Викам - е, Исус Христос, боже мой, всичко хубаво, всичко хубаво, ти ме наказва, понеже нямам ни майка, ни братя, ни сестри.

Чисто самичка съм. Да има нещо да ми стане тежко, няма на кой да се оплача. Единствена, Анчето която е долу в Петрич. Тя единствена, ще ме пита: “Майко, как я караш, какво чиниш? Тормоси ли те Нушка? Почитат ли те?” Тя/Нуша/ ме беше хванала за гушата, та два месеца лежах долу при Анчето. При нея лежах, да се разлегне, хаир да не види, да не може да дойде да ме види. Та Анчето ми е вземаше лекарства да ме лекува. Там, където ме беше стиснала за грълото - зачервено, не мога ни да ям, не мога ни водичка да пия, нищо.

Сега, скоро Веска идва. Нуша пак искаше да ме бие и вика: “Слушай ти, Личе, как не те е срам? Майка ми стана половин човек за тебе. Ох, Личката, ох Личката. Е, ти как правиш сметката, да я псуваш, да се хвалиш, че ще я утрепеш, та в Струма ще я хвърлиш. А пък жената ти, ако ѝ посегне да я удари пак, да знаеш, че или ще ме утрепе, или ще я утрепя. Веднъж и два пъти ли я бие така, за нищо... ще я бие.”

Тогавя беше донесла Веска от тези, нещо като играчка с чашка и чинийка, и поднос имаше. Хубаво ама те ги изпочупиха техните, пък аз си ги пазя. Като излегна на стълбичката, слагам си го това и си седя. Откъде видя тази маймуна, да рече нейно е това: “Не, мойто е това”.

“Мари не е твойто. Как ще е твойто? От къде на къде е твойто.”

Излезе Анчето /другата снаха/, вика: “Как е твоят ма? Като се ожени Ането, го отнесохме надолу подноса. Ти нали откара на сватята ти торта. Защо го остави там, а викаш да биеш старата. За чужди вещи, ще рипаш да я биеш.”

Те тогава ме беше хванала за гушата. Е така - за нищо.

Е-е, пък тя рипна на кмета да го бие. Искала пари. Тя и на секретарката рипа - на къотек. Взела да й вика, ти си такава-онакава. Влезе кмета:

- Какво се бунтуваш, мари ти?

- А и ти много ли знаеш!

Рипа и на него. Хване той, завърти телефона. Тя си отива в къщи и ето идва милицията. Четрима тук с кола. Аз гледам милицията. Викам, леле боже, дали сега нещо за Личката, защото страх ме е, нали ги биха. Дойдох аз:

- Добър ден, какво правите чедо, добре ли сте?

- Добре сме, бабо. Слез отгоре ти - вика на снахата - мамка ти мръсна, гадна, слизай долу!

- Няма да сляза. За какво да сляза, да ме биете в общината?

- Ти може ли да посегнеш на властно лице? Там да те е убил. От там да те изнасяме. Ти каква бабайтка си, та ще рипаш на жената. Ще те застрелям тук с пистолета.

Качи се той отгоре да подпише протокола. Подписа там. Нали беше рипала и на стария кмет. Защото не са й оставили мляко за децата. Ама викала й Юлка: “Аз ще ти дам едно кисело и едно прясно - подкваси си”. Тя: “Ти мен за каква ме вземаш?” - и рипне на къотек.

Хубаво ама, подаде се кмета и тя строшила от масата буркана, и нацапала костюма на кмета. Ама да я откарат петнадесет дена да сее пясък, да я нашарят от бой и хич няма да се сети да бие.

Нали, като беше дошла полицията тука за това желязо, тя пак рипала на милиционера и хвърляла камъни по колата. Хвана сина й като краде. Шест коли са дошли тук. Мен ме нямаше. Аз бях в Крупник. Идват в Орловец и хващат Демката. Отишъл и Личката, хващат го и него. Слагат им белезниците. И зет й беше тука, от Станицето. Хващат ги, пребиват ги от бой. Качват ги в джипа

и ги откарват в милицията. От вечерта до сутринта..., изтепаха децата от кътек. Защо? Заради тази маймуна. Ето, Демката има три ребра счупени от кътека. Бий, бий. И като го освободили, що ще правят? Дигнали се и отишли в Кулата, при Весето. Сутринта се дигнахме и отиваме да ги видим. Личо се крие. Аз му викам: “Личе, хайде да хванем влака”. Той, не, с рейса. Сремнаха го тука, качиха го в колата - претрепали го бяха пак. В дванадесет часа го качиха в колата. Аз, Стойчо и Анчето отидохме надолу. Гледам Демката прострен на леглото, не може да диша. Три ребра счупени. От горе до долу син - дроб направен. Лоша работа беше, ама я тази маймуна я направи. Та, те това е мойто тегло. Това живот ли е - не е живот това. Чиниш, правиш и пак виновен. Цръно тегло, божее, що да чиниш?